

DOI 10.37491/UNZ.73.15
УДК 343.2

Дмитро ВИГОВСЬКИЙ¹,
Тетяна НІКІФОРОВА²

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЖЕРТВА ЗЛОЧИНУ»

Звертається увага на важливість правильної оцінки поведінки потерпілого при вчиненні окремих категорій злочинів для здійснення ефективного кримінологічного аналізу вказаних злочинів. Аргументується значення правильного розуміння характеру поведінки жертви для розробки і подальшому ефективних механізмів впливу на злочинність взагалі та окремі категорії злочинів. Зроблено висновок про необхідність чітко визначити кримінологічне поняття «жертва злочину» з метою коректного сприйняття інших кримінологічних категорій: «віктимність», «віктимізація», «види віктимної поведінки» та ін. Для досягнення декларованої в статті мети, проведено огляд стану розробки основних кримінологічних теорій, що стосуються поняття «жертва злочину». Зроблено висновок, згідно якого категорії, пов'язані із сучасним розумінням «жертви злочину» могли з'явитися лише після виникнення кримінологічних теорій, що мають безпосередній стосунок до віктимологічних досліджень.

¹ кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
matador3002@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-3355-6449>.

² кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
nikiforovat2711@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-9769-973X>.

Аргументовано, що внаслідок необхідності розвитку гуманістичних тенденцій в сучасній науці як своєрідного фундаменту для формування поняття «жертва злочину», такі теорії отримали свій розвиток і стали популярними лише з середини ХХ ст. Проаналізовано основні погляди науковців радянського й пострадянського періоду на поняття «жертва злочину». Зроблено висновок про міжгалузевий характер поняття «жертва злочину» та неприпустимість абстрагування його як кримінологічної категорії без врахування соціально-психологічних детермінантів віктимізації особи. Проведено розмежування понять «потерпілий від злочину» й «жертва злочину». Визначено основні елементи, які відрізняють «жертву злочину» від особи, якій злочинцем було спричинено шкоду. Обґрунтовано, що можливо розрізняти «жертву злочину», якій безпосередньо завдано шкоду злочинцем, та «похідну», яка зазнає негативного впливу від злочину, безпосередньо не ставши потерпілим від цього злочину. На основі проведених досліджень, запропоновано власне визначення «жертви злочину» як категорії кримінологічної та віктимологічної категорії.

Ключові слова: «жертва злочину», «віктимність», «віктимізація», «віктимологічні теорії».

Під час вивчення детермінантів окремих злочинів (груп злочинів) помітним стає той факт, що суттєвою умовою, а нерідко й причиною таких правопорушень є поведінка потерпілої особи. До прикладу, при перевищенні меж необхідної оборони (зокрема, ст.ст. 118 і 124 КК України) *a priori* передбачається, що ушкодження, які отримала потерпіла особа, є наслідком реакції винного на протиправні дії потерпілого. Відтак без протиправного посягання потерпілої особи кваліфікація за окремими статтями Кримінального кодексу неможлива в принципі. Зрозуміло, що наведені нами приклади є, швидше, винятками, і здебільшого поведінка особи, яка стала жертвою злочину, не пов'язана з протиправною діяльністю. Однак сучасна кримінологія надає поведінці потенційної жертви достатньо вагому роль, аби звернути на питання «віктимної поведінки» особливу увагу.

Правильне розуміння особливостей провокуючої поведінки жертви здатне вплинути на розробку ефективних механізмів протидії формування схильності до проявів віктимності як у конкретних осіб (які належать до так званої «групи ризику» окремих злочинів), так і в суспільстві взагалі (наприклад, шляхом створення характерної «атмосфери нетерпимості» до проявів недбалого ставлення уповноважених на це осіб до здійснення виховної та профілактичної діяльності в середовищі потенційних жертв).

У різний час питання, що стосуються вчення про жертву, розробляли вітчизняні і зарубіжні фахівці, серед яких можна згадати С. Б. Алімова, О. Д. Бойкова, П. С. Дагеля, О. М. Джужу, А. І. Долгову, В. Є. Квашица, В. П. Коновалова, О. М. Костенка, Н. Ф. Кузнецову, В. С. Мінську, О. Є. Михайлова, Є. М. Моїсеєва, В. І. Полубинського, Д. В. Рівмана,

В. Я. Рибальську, В. О. Тулякова, В. С. Устинова, Г. Й. Шнайдера, С. П. Щербу та чимало інших.

Тим не менш, більшість відомих науковців, які розглядали проблеми віктимології, акцентували свою увагу на тому, що цей напрямок науки є достатньо молодим, а тому, природно, мало розробленим, що залишає перед дослідником чимало «білих плям».

Мета статті — на основі аналізу напрацювань українських та зарубіжних науковців визначити роль поняття «жертва злочину» у віктимології взагалі та конкретно-кримінологічній віктимології, на основі опрацьованого матеріалу запропонувати власне визначення «жертви злочину».

У чому ж причина відсутності фундаментальних напрацювань у контексті вивчення «жертви злочину» в кримінології?

На думку В. Л. Давиденка, пов'язаний такий стан речей з тим, що науковці, чії праці можна віднести до ранніх досліджень кримінологічного напрямку, основну увагу зосереджували на особистості саме злочинця і тих обставинах соціально-психологічного чи біологічного характеру, які підштовхнули його на вчинення злочину. На думку науковця, «на передньому плані були проблеми «соціального захисту» від злочинців, їхньої небезпеки, а також питання дослідження особистості злочинців, спілкування з ними, їх реабілітації, стримування (залякування) чи забезпечення суспільної безпеки. Жертву злочину розглядали як механічне, статичне поняття [2, с. 97].

Дійсно, на важливість розгляду питань детермінації злочинів не лише як своєрідної зв'язки «злочинець — суспільство» чи «злочинець — життєві обставини» науковці кримінологи звернули увагу нещодавно — у другій половині ХХ ст. Так, в окремому розділі своєї праці «Кримінологія» (1924 р.) відомий науковець Едвін Сазерленд (*Edwin Hardin Sutherland*) розглядав жертву злочину і її роль у детермінації злочинності [12, с. 105–108]. Така позиція автора може бути пояснена прихильністю американського вченого до позицій інтеракціонізму, в цьому конкретному випадку — вчення, що вивчає соціальну взаємодію, взаємний вплив індивідумів у спілкуванні, соціальній групі, суспільстві взагалі.

Варто зазначити, що, на думку одного з найвідоміших вчених, який присвятив свої праці дослідженню віктимологічних проблем Д. В. Рівмана, установити автора, якого можна було б назвати єдиним «батьком» або засновником віктимології в її сучасному розумінні, важко [8, с. 23].

Тим не менш, однією із спеціалізованих основоположних праць, у якій всерйоз ставились питання віктимологічного характеру, вважають працю Ганса фон Гентінга «Злочинець і його жертва» (1948 р.). У своїй праці науковець звертає увагу на те, що доскональне дослідження злочину і особистості злочинця неможливе без вивчення й жертви злочину, а також зв'язку цієї жертви із злочинцем. Учений зауважує: «У більшості злочинів злочинець прихований, а жертва, жива чи мертва, наявна» [8, с. 49]. Якщо не звертати увагу на деякий цинізм вищезазначеної сентенції, їй важко відмовити в оригінальності, якщо, звісно, при цьому не розглядати проблему високої латентності окремих категорій злочинів.

В. Л. Давиденко, у свою чергу, вказує на вагомий внесок у справу популяризації вчення про жертву й іншого науковця — Бенджаміна Мендельсона. Останній в 1947 році на конференції психіатрів в Бухаресті виступив з доповіддю на тему «Нові перспективи біопсихології та соціології: віктимологія», в якій одним з перших конкретизував предмет і об'єкт нової сфери наукових досліджень. На думку В. Л. Давиденка, саме Б. Мендельсон вперше вжив термін «віктимологія». Пізніше у своїй подальшій розробці проблеми жертви злочину під назвою ««Нова галузь біопсихосоціальної науки — віктимологія», Б. Мендельсон визначив основні теоретичні положення віктимології:

- а) розкрито понятійний апарат, виділено окремі групи жертв;
- б) вперше дано поняття «кримінальна пара», «добровільна жертва», «кандидат у жертви», «жертва-провокація», «жертва-агресор», «індекс жертвості» [2, с. 97].

Таким чином про необхідність більш глибокого вивчення особистості не лише злочинця, а й жертви вчиненого ним злочину ставала все очевиднішою для вчених, що займалися дослідженням проблем злочинності. Так, О. М. Джужа зазначав: «Необхідність вивчення жертви злочину була повною мірою усвідомлена вченими тільки після Другої світової війни. У різних країнах у післявоєнний період актуальність поведінки жертв злочинів зумовила виникнення наукового напрямку — віктимології» [6, с. 3]. Погоджуючись з автором, можна припустити, що своєрідним каталізатором підвищення уваги вчених до вивчення зв'язки «злочинець — жертва» стали численні розслідування військових та злочинів проти людства, вчинених під час Другої світової війни. Низка судових процесів, що потягли за собою ці розслідування (Нюрнберзький процес 1945–1946 рр., Токійський процес 1946–1948 рр.), завдали нового імпульсу гуманістичним тенденціям у світі, що, природно, не могло не викликати серйозних змін у розумінні предмета окремих суспільних наук. Варто зауважити, що не тільки предмет кримінології був серйозно переглянутий у вказаний період. Так, у соціології і психології також відбулись помітні зміни, пов'язані із розширенням предмета дослідження.

Я. В. Чаплак і Г. В. Чуйко вважають, що віктимологія, виникнувши в 1950-х роках минулого століття, спершу розглядалась вченими як допоміжна, суто юридична наука. Лише пізніше, завдяки напрацюванням окремих науковців (В. І. Полубинський, К. І. Міядзава) у науковому середовищі набули розповсюдження твердження про її самостійність, що отримала вираження в наявності власного предмета (роль жертви в генезі злочинних дій, класифікація та типологія жертв, їхні відносини зі злочинцем) та практичну спрямованість (попередження злочинів). При цьому, на думку вищезгаданих вчених, «юриспруденція усвідомила», що без психологічних знань ні об'єктивні висновки, ні, власне, існування віктимології — неможливе [8, с. 455]. Вважаємо положення про неможливість існування віктимології без врахування психологічних аспектів аксіоматичним, тому й викликає подив згадка про існування поширених у середовищі вчених-юристів думок про можливість розгляду віктимологічних проблем за межами науки психології. Інша справа, що окремі авторитетні

науковці вважають за доцільне вести мову про «кримінологічну віктимологію», при цьому ніяк не заперечуючи міцний психологічний фундамент зазначеного напрямку науки. Наприклад, О. М. Джужа у вступі до однойменного навчального посібника, зауважив: «Віктимологія народилася на кримінологічному матеріалі, але осмислена в новому ракурсі, з інших позицій» [6, с. 3].

У будь-якому випадку важливість віктимології, незалежно від її сприйняття конкретним науковцем (як складова предмету кримінології, або як самостійна міждисциплінарна наука), у сучасній кримінології не оспорюється. У зв'язку із цим, вважаємо за потрібне більш конкретно з'ясувати значення найуживаніших складових її понятійного апарату. Загальновідомо, що повноцінне дослідження будь-якої проблеми неможливе без попереднього осмислення загального змісту основних вихідних понять, що відображають досліджувані процеси і явища [11, с. 5]. Таке завдання є тим більш важливим, що в поглядах різних науковців одні і ті ж терміни нерідко є не лише нетотожними, але в деяких випадках і такими, що мають різне за обсягом тлумачення.

Саме слово «віктимологія» утворене шляхом поєднанням латинських та грецьких слів (лат. «*victima*» — «жертва» та гр. «*logos*» — «вчення»). Відтак очевидно, що віктимологія у загальному розумінні — «вчення про жертву». Але тут у дослідника виникає низка цілком логічних питань, до яких, у першу чергу, можна віднести таке: «Що ми розуміємо під словом «жертва»? На перший погляд, відповідь на це питання не викликає ускладнень: «жертва — це той, хто постраждав від чогось, в контексті кримінології — від протиправних дій злочинця». І одразу ж отримаємо необхідність уточнення: чи ж мова йде про окремого індивідуума? У випадку вчинення злочину, передбаченого ст. 442 Кримінального кодексу України («Геноцид»), наприклад, злочини вчиняються проти представників окремих національних, етнічних, расових чи релігійних груп. Чи ж можна, у випадку вчинення геноциду вважати жертвою такого злочину лише конкретну особу, що стала потерпілою від злочину через колір своєї шкіри, мову або релігійні переконання? Очевидно, що відповісти й на таке, здавалось би, нескладне питання, насправді, не просто.

Крім іншого, треба пам'ятати, що існує кримінально-правове поняття «потерпілий від злочину», в зв'язку з чим виникає очевидне питання зіставлення понять «жертва злочину» і «потерпілий від злочину» в кримінології. На важливість такого уточнення вказує І. Г. Богатирьов, який зазначає: «... нам не слід забувати, що в кримінологічній науці вчені також вживають і поняття «потерпілий» від злочину. І якщо для кримінологічної науки їх можна вважати синонімами, то для інших юридичних наук у поняття «потерпілий» вкладається дещо інше значення» [1, с. 195]. Якщо ж вести мову про визначення «жертви» не лише в юридичних, а й в інших суспільних науках, обсяг поняття виявиться ще ширшим.

Так, психологиня І. Г. Малкіна-Пих, відома своїми дослідженнями у сфері психологічних аспектів насильства, вважає, що в широкому розумінні поняття «жертва» означає не лише особу, яка безпосередньо зазнала якихось негативних наслідків внаслідок вчинення проти неї злочину, а й

будь-яку особу, що постраждала від невдач, нещасливого збігу обставин тощо [7, с. 576]. Цілком зрозуміло, що під час здійснення кримінологічних досліджень сприймати як жертви осіб, які, до прикладу постраждали від стихійного лиха, буде недоцільним й помилковим, оскільки кримінологічна віктимологія у якості «жертви» розглядає, на відміну від інших наук, потерпілих від злочину. Тим не менш, якщо мова йде про сам процес віктимізації, збіг тяжких життєвих обставин, фізична чи психічна травма, схильність до звернення по допомогу як інструменту покращення свого життя різних шахраїв (віщунів, екстрасенсів тощо), таке «психологічне» розуміння «потенційної жертви» має право на існування і може бути застосоване у кримінологічному дослідженні.

На багатоаспектність віктимології, як науки звернув увагу О. М. Джужа, який не вбачав особливих проблем у тому, аби науки різних напрямків мали власне тлумачення як поняття жертви, так і погляди на віктимологію в цілому. Вчений зауважив: «Віктимологію як наукову галузь оцінюють неоднозначно. Низка авторів пропонує власні схеми віктимогенних концепцій або структури віктимології, поділяючи її на казусну (неправову) і деліктну (правову), спрямовуючи першу на подолання наслідків діяльності соціуму, стихії тощо, а другу (деліктну) — на правову, кримінальну, кримінологічну, кримінально-виконавчу, кримінально-процесуальну, цивільно-правову» [3, с. 4].

Погоджуючись з таким підходом, повернемося, втім, до кримінологічного розуміння поняття «жертва злочину», як такого, що є, безсумнівно, найбільш вживаним під час розгляду проблем кримінально-правової та кримінологічної науки.

Так, цікавою є нам позиція з приводу визначення віктимологічного поняття «жертва», сформована відомим українським кримінологом О. М. Костенком. У першу чергу, науковець вважає ототожнення понять «жертва злочину» і «потерпілий від злочину» дещо некоректним [6, с. 43]. На думку автора, поняття «потерпілий від злочину» є юридичним, а тому визначене в законодавстві цілком конкретно. Нагадаємо, що відповідно до ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України, потерпілий — це фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [5, с. 254]. Щонайменше, з дефініції статті стає очевидним, що під час ототожнення «жертви злочину» і «потерпілого від злочину» ми мали б передбачати «віктимність юридичної особи», оскільки вона також може бути визнана «потерпілим від злочину». У такому випадку, вбачаємо очевидну невідповідність змодельованої ситуації законам формальної логіки, оскільки більшість вчених розуміють під віктимністю особливості поведінки, становища чи схильностей індивідуума, якими він наражає себе на ризик стати жертвою злочину. Так, до прикладу, вчена радянського періоду В. Я. Рибальська пропонувала під віктимністю розуміти сукупність соціально-психологічних якостей особистості, пов'язаних з особливостями її соціалізації [9, с. 68]. Зрозуміло, що спроба вести мову про «соціально-психологічні якості» юридичної особи просто позбавлена сенсу.

Крім того, О. М. Костенко нагадує, що «потерпілий від злочину» — це процесуальний статус певної особи, що безпосередньо пов'язаний із вчиненням визначених процесуальних дій. Але, як відомо, чимала кількість злочинів залишаються незареєстрованими з тих чи інших причин. Особа (до прикладу, внаслідок стану сильного алкогольного сп'яніння) може взагалі не усвідомлювати, що стала жертвою пограбування чи розбійного нападу, вважаючи, що сліди побоїв на обличчі викликані падінням через втрату координації, а гаманець та мобільний телефон вона загубила. Чи ж доцільно в такому випадку вважати, що пограбована особа не є жертвою злочину? На нашу думку, відповідь очевидна.

У зв'язку із цим, О. М. Костенко вважає, що під жертвою злочину з погляду зору кримінологічної віктимології слід розуміти потерпілу від злочину фізичну особу, незалежно від того, чи визнана вона такою у кримінально-процесуальному порядку і чи оцінює себе такою суб'єктивно [6, с. 43].

На думку іншого українського дослідника В. О. Тулякова, під жертвою злочину слід визнавати будь-яку фізичну особу (соціальну спільноту), якій злочином заподіяно фізичний, матеріальний чи моральний збиток [10, с. 27]. Важливим тут, на нашу думку, є те, що вчений пропонує відмовитись від обов'язкової персоніфікації жертви злочину, до яких можна віднести й окремі соціальні спільноти.

Дослідники, які розробляли проблему визначення поняття «жертва злочину» пізніше, на основі попередніх розробок запропонували власне визначення: «Жертва у віктимології — це особа або певна спільнота людей, якій прямо чи опосередковано завдано будь-якої шкоди від злочинного посягання» [4, с. 30]. У цьому конкретному випадку, на нашу думку, викликає необхідність уточнення, що саме автори мали на увазі під «завданням шкоди опосередковано». До прикладу, дізнавшись, що в місті було скоєно жорстоке вбивство і вбивця не був встановлений, практично кожен містянин відчує психологічний дискомфорт, втратить почуття безпеки, побоюватиметься за своє життя. У найбільш вразливих у психологічному плані осіб така ситуація може призвести до реального погіршення здоров'я, причому не лише психічного, а й фізичного: неврастенія викликає швидку стомлюваність, погіршення сну, апетиту, що, у свою чергу, призводить до послаблення імунітету, підвищення ризику зараження інфекційними хворобами та захворювання на соматичні (гіпертонія, гастрит, язва, екзема). Чи ж означає це, що всі містяни опосередковано стали жертвою зазначеного вбивства? Згідно із законами логіки — так. Але таке сприйняття, на нашу думку, надмірно розширювало б обсяг поняття «жертва злочину», що унеможливило б ефективне вивчення закономірності виникнення ознак віктимності в певної особи чи категорії осіб, а значить — і не дозволить виробити конкретні заходи протидії віктимізації. Тому, на нашу думку, хоча врахування непрямої шкоди, завданої злочинцем і повинно враховуватись під час визначення жертви злочину, саме поняття «опосередкованої шкоди» повинно бути визначеним у якомога більш вузьких рамках.

Безсумнівно, настільки складне питання, як визначення кримінологічних та віктимологічних понять «жертва злочину», вимагає фундаме-

нтальних досліджень, з використанням напрацювань не лише українських, а й зарубіжних дослідників. Але, як можна помітити з наведених визначень, є певні елементи, які використовують, практично, всі науковці, розглядаючи поняття «жертви злочину».

До таких елементів належать:

1) наявність фізичної особи (індивідууму) чи соціальної групи, згуртованої за відповідними спільними ознаками;

2) шкода, яка завдається цій особі (спільноті) вчиненим злочином.

З урахуванням цього ми вважаємо за можливе сформулювати поняття «жертви злочину», у так званому «вузькому розумінні»: жертвою злочину є фізична особа (соціальна група), якій вчиненим злочином було завдано або створено реальну загрозу завдання шкоди. Як можна помітити, конкретизація виду завданої/потенційної шкоди не уточнюється, оскільки ці питання належать, швидше, до предмета науки кримінального права і безпосередньо з'ясовуються під час кваліфікації діяння, що має ознаки злочину.

Як висновки зауважимо, що правильне розуміння поняття «жертви злочину» покликане не лише якомога більш докладно вивчити цей елемент предмета віктимології, але й здатне, за допомогою наявного в науці кримінології інструментарію, визначити основні причини й умови віктимізації окремих осіб і соціальних груп, що, у свою чергу, повинно бути використано для здійснення антикриміногенної діяльності. Профілактична робота уповноважених на це спеціалізованих і неспеціалізованих органів, установ, організацій здавна використовували заходи, спрямовані на зниження рівня віктимності потенційних жертв злочину. Підвищити ефективність цієї діяльності шляхом надання інструментів для практичного застосування теоретичних напрацювань — на сьогодні одна з головних завдань науки віктимології.

Список використаних джерел

1. Богатирьов І. Г. Вчення про жертву злочину в кримінологічній науці. *Право і суспільство*. 2016. Вип. 1. С. 194–197.
2. Давиденко В. Л. Генеза кримінологічного вчення про жертву. *Форум права*. 2014. Вип. 3. С. 97–101. *Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського*. URL : <http://bit.ly/3s7TgCD>.
3. Джужа О. М. Місце віктимологічного вчення у кримінологічній науці. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. Вип. 2 (2). С. 3–10.
4. Долгий О. А., Мудряк Т. О., Омельчук Л. В. Жертва злочину, як головний елемент віктимології. *Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1 (5). С. 28–33.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с.
6. Кримінологічна віктимологія / за заг. ред. О. М. Джужа. Київ : Атіка, 2006. 352 с.
7. Малкина-Пых И. Г. Психология поведения жертвы. Москва : Эксмо, 2009. 1008 с.

8. Ривман Д. В. Криминальная виктимология. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 304 с.
9. Рыбальская В. Я. О виктимологическом направлении профилактики преступности несовершеннолетних. *Виктимология и профилактика правонарушений*. Иркутск, 1979. С. 68–69.
10. Туляков В. О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2001. 38 с.
11. Удалова Л. Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України. Київ : ПАЛІВОДА А.В., 2005. 324 с.
12. Фокс В. Введение в криминологию / за ред. Б. Никифорова. Москва : Прогресс, 1980. 312 с.
13. Чаплак Я. В., Чуйко Г. В. Віктимність як соціально-психологічна проблема сучасності. *Актуальні проблеми психології*. 2014. Вип. 10. С. 447–459.

Надійшла до редакції 01.02.2020

Dmytro VYHOVSKYI

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Tetiana NIKIFOROVA

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

«Certain Questions of the Criminological Concept of the Definition of «Victim of a Crime»

The article gives an analysis of the views of works of the Ukrainian and foreign scientists in the field of some victimological theories, in particular — definition «victim of a crime». Attention applies on the special value of provocative behavior of the victim in a case of commission of some crimes. Attention is drawn to the fact that provocative behavior is not only important for conducting a criminological analysis of a crime victim, but for qualification of some crimes too (for example — articles no. 118 and no. 124 of the criminal code of Ukraine). To achieve the objectives of the article, studies of criminologists were analyzed. Researches of scientists, who considered the problem of defining a «victim of crime» in terms of psychology, sociology, etc. were also analyzed. It has been concluded that criminological victimology (as an integral part of criminology) is a relatively new science. This situation is explained by the lack of interest of researchers in concepts of «victim mentality», «victimisation», «victim of a crime» till to the late 1940s 20th century. The conclusion was made about regularities between humanistic trends in the world and formation of the concept of "victim of crime" in the middle of the twentieth century. The conclusions are based on the study of the importance of victimological teaching in modern criminology science. Most of them are used by modern criminology scientists' definitions of «victim of a crime». Attention is drawn to the ambiguity of understanding definition «victim of a crime». This is because some scientists suggest identifying «victim of a crime» with a «person, who suffered from the crime». In our opinion, his understanding is wrong. Also it is specified, that «victim of a crime» can be used in a narrow sense (as the person who is directly caused moral, physical or property damage) and in a broad sense (representative of a certain nation, race, religious trend, social group, concerning which a crime directly was not committed, but who cannot feel safe because of spread of these crimes).

Keywords: *victim mentality, victimisation, victim of a crime, victimological theories.*